Isis saŭ Natȣpa

JURNAL
ПENTPȢ PESПÎNDIPEA ШTIINЦЕЛОР NATȢPAЛE ШI ESAKTE,
în toate кlaseлe.

Pediџeatȣ

de

Пpofesop Doktop Iȣлiȣ Бapaш.

№ 16. (Anȣл întiiȣ) Бȣкȣpeшtĭ. Апрiлie 22, 1856.

Kȣпpindepe: Somnȣлȣ. — Istopia natȣpaлъ a Бoȣлȣĭ. — Komȣnikaцiȣnĭ шtiinцifiчe, miчĭ.

SOMNȢЛȢ.

Aptiкoлȣлȣ I.

Sîntȣ în лimбъ, niшte esпpesiȣnĭ kape лe întpeбȣinцъmȣ în toate ziлeлe, шi кȣ toate aчestea nȣ пȣtemȣ da despe dînseлe o definiцiȣne жȣstъ. Somnȣлȣ este negpeшitȣ o вopбъ kape o întpeбȣinцъmȣ în toate ziлeлe; кȣ toate aчestea nȣ шtimȣ чe este somnȣлȣ, adeкъ кȣ mape difiкȣлtate пoate da чine-va o definiцiȣne бȣnъ шi жȣstъ de aчeastъ esпpesiȣne, apoĭ кiapȣ шi pentpȣ шtiinцъ, fenomenȣлȣ somnȣлȣĭ nȣ este бine esплiкatȣ.

Че va sъ zikъ: ȣnȣ лȣкpȣ doapme? пȣtemȣ oape pъsпȣnde къ aчeasta va sъ zikъ: ȣnȣ лȣкpȣ kape nȣ se mішкъ? nȣ! къчĭ daкъ apȣ fi aшa, atȣnчĭ toate petpeлe kape nȣ se mішкъ niчĭ o datъ tpeбȣe sъ doapmъ totȣ mepeȣ; Dap daka ne вomȣ kopiџia în esпpesiȣnea noastpъ шi sъ zichemȣ: ȣnȣ лȣкpȣ doapme va sъ zikъ ȣnȣ лȣкpȣ kape nȣ se mішкъ aкȣmȣ, dap s'a mішkat odatъ, atȣnчĭ pesпȣnsȣлȣ e eap inпepfekt, къчĭ atȣnчĭ s'ap înцeлeџe къ toцĭ mopцiĭ tpeбȣe sъ doapmъ, къчĭ шi eĭ aȣ fost o datъ mішкъtopĭ; apoĭ de шi în лimбa poetiкъ zichemȣ: кȣtape a pepausatȣ, adeкъ

a mȣpitȣ̆, кȣ toate aчestea, penaosȣ̆ шi moapte sîntȣ̆ doъ лȣкpъpї foapte divepse, de aчeea ne tememȣ̆ de moapte шi nȣ ne tememȣ̆ de penaosȣ̆, ba sîntȣ̆ înкъ mȣлцї кapiї apȣ̆ vpea sъ aibъ penaosȣ̆ totȣ̆ de ȣna, in jubile dolce far niente.

O sъ ne apponiemȣ̆ *maї mȣлtȣ̆* de adevъpȣ̆ кîndȣ̆ vomȣ̆ ziчe: ȣnȣ̆ лȣкpȣ doapme, va sъ zікъ ȣnȣ̆ лȣкpȣ кape nȣ se mішкъ aкȣmȣ̆, însъ s'a mішкatȣ̆ o datъ шi se va *mішкa шi în* viitopȣ̆ кîndȣ̆ va învețа a dopmi; întp'ȣnȣ̆ кȣvîntȣ̆ ȣnȣ̆ лȣкpȣ кape doapme este ȣnȣ̆ лȣкpȣ viȣ̆ кȣ simцipe шi кȣ mішкape, însъ în minȣtȣлȣ̆ aчesta n'ape simцipe niчї mішкape. Dap niчї aiчї n'am datȣ̆ o definiцiȣne toкmaї жȣstъ despe somnȣ̆; къчї sîntȣ̆ шi mȣлte плante кapї, viindȣ̆ seapa îшї îndoeskȣ̆ foiлe флopiлopȣ̆ лopȣ̆ ȣna кътpe aлta, шi îшї лasъ atȣnчї кapeteлe лopȣ̆ în жosȣ̆ nap' къ dopmȣ̆, шi кîndȣ̆ se apatъ soapeлe pe opizontȣ̆ atȣnчї кapeteлe флopiлopȣ̆ se pidiкъ de sine, foiлe se desfaкȣ̆, шi флopiлe se desfipъ atȣnчї лa лȣmina soapeлȣї, nap' къ s'aȣ̆ deшteptatȣ̆. Dap nȣ nȣmaї noaptea чi шi în toate opeлe ziлeї ȣneлe флopї se кȣлкъ, aлteлe se deшteaptъ. Aчeste sкȣлъpї шi кȣлкъpї aлe плanteлopȣ̆ se ȣpmeazъ totȣ̆ de ȣna peгȣлatȣ̆ лa o opъ fiкsъ, întoкmaї кa лa ȣnii oamenї pedanцї кapї лa o opъ fiкsъ tpeвȣe sъ fiъ în natȣ̆. Чeлeвpȣлȣ̆ Linée a шi fъкȣtȣ̆ opoлoцiȣлȣ̆ (чeasopniкȣлȣ̆) флopiлopȣ̆ în кape difepite флopї aȣ̆ apъtatȣ̆ opeлe ppin sкȣлъpiлe шi кȣлкъpiлe лopȣ̆. Este o плantъ nȣmitъ Фpȣmoasa *nonцiї* (mirabilis jalappa, belle de nuit) кape doapme zioa, pe кîndȣ̆ seapa se deшteaptъ, îшї desfaчe флopiлe eї, maї кȣ seamъ кîndȣ̆ e лȣna пліnъ, atȣnчї se ȣitъ dpeptȣ̆ кътpe лȣna лȣчitoape toatъ noaptea шi sȣpe zioъ кîndȣ̆ лȣmina лȣneї se sлъвeшte шi флoapea adoapme. Eatъ o флoape poetiкъ! — Anoї *maї* sîntȣ̆ шi aлte флopї кapї, кîndȣ̆ чepȣлȣ̆ e tȣpвȣpatȣ̆, кȣ nȣopї, nȣ se deшteaptъ toatъ zioa, întoкmaї кa ȣnii oamenї лeneшї кapї кîndȣ̆ плoaъ afapъ, apȣ̆ vpea sъ pъmîiъ în natȣ̆ pînъ лa pрînzȣ̆. Aшa dap vedemȣ̆ къ шi плanteлe apatъ fenomenȣлȣ̆ somnȣлȣї шi aлȣ̆ deшteptъpiї, ppin ȣpmape e învedepatȣ̆ къ definiцiȣnea чe amȣ̆ datȣ̆ maї sȣsȣ̆ despe somnȣ̆ nȣ e toкmaї жȣstъ шi adevъpatъ.

Dap în mȣлte fenomene fisiчe кa шi mopaлe nȣ tpeвȣe sъ чepemȣ̆ totȣ̆ de ȣna definiцiȣnї toкmaї aшa жȣste; e destȣлȣ̆ къ sîntȣ̆ aпліcaвiлe лa чea maї mape napte a fenomenȣлȣї *лa* кape se paпoaptъ. Aшa шi somnȣлȣ̆; în цenepe nȣtemȣ̆ ziчe къ somnȣлȣ̆ e penaosȣлȣ̆ кopnopaлȣ̆ aлȣ̆ ȣnȣї animaлȣ̆; este o stape *naptiкȣлapъ* a esistinцeї fiinцeлopȣ̆ însȣfлeцite.

Sъ stȣdiъmȣ̆ aкȣmȣ̆ maї вine aчestȣ̆ penaosȣ̆ кopnopaлȣ̆, шi aчeastъ stape naptiкȣлapъ a vieцiї, къpȣia sîntȣ̆ sȣnȣse maї toate animaлeлe шi кape жoaкъ ȣnȣ̆ poлȣ̆ foapte mape шi în viaцa noastpъ omeneaskъ.

Лa animaлeлe de ȣnȣ̆ гpadȣ̆ infepiopȣ̆ de desвoлtapea vieцiї, npeкȣmȣ̆ шi лa лapveлe insekteлopȣ̆, гъsimȣ̆ o enoкъ în viaцa лopȣ̆ în кape adopmȣ̆ шi pъmînȣ̆ nemішкate. S. e. rîndaчiї de mȣtase, dȣпe чe aȣ̆ tpъitȣ̆ кa лapve (vepmї) кîtȣ̆va timnȣ̆, 34 de ziлe, atȣnчї devinȣ̆ nimfe, шi se înveлeskȣ̆ în niшte гoгoшї (cocon) de mȣtase; în totȣ̆ timnȣлȣ̆ aчesta, animaлȣлȣ̆ este imoвiлȣ̆, neapъtîndȣ̆ niчї o ȣpmъ de simцipe шi de mішкape шi în aчeastъ stape de somnȣ̆ pemînȣ̆ 20 de ziлe, pînъ кîndȣ̆ easъ кa ȣnȣ̆ флȣtȣpe nepfeкtȣ̆. Aчestȣ̆ somnȣ̆ în кape animaлȣлȣ̆ шї-a sкimвatȣ̆ toatъ fiinцa sa, шi dintp'ȣnȣ̆ vepme a devenitȣ̆ ȣnȣ̆ флȣtȣpe, nȣ poate fi nȣmitȣ̆ somnȣ̆ adevъpatȣ̆. —

Dap niчї stapea лetapгiкъ a ȣnopa dintpe animaлeлe nȣmite hibernante (s. e. mapmota, amstepȣлȣ̆, ȣpsȣлȣ̆ шaл.) кapї кadȣ̆ eapna întp'ȣnȣ̆ feлiȣ̆ de лeшinȣ̆ adînкȣ̆ шi pemînȣ̆ *aшa* pînъ în ppimъ-vapa viitoape, nȣ poate sъ fiъ nȣmitъ ȣnȣ̆ adevъpatȣ̆ somnȣ̆. Къчї лa ȣnȣ̆ somnȣ̆ adevъpatȣ̆ tpeвȣe sъ fie posiвiлȣ̆ кa animaлȣлȣ̆ dopmitopȣ̆ sъ se кȣлчe шi sъ se deшtepte de sine singȣpȣ̆ dȣпe feлȣpimї de infлȣinцe intepioape saȣ̆ estepioape, pe кîndȣ̆ лa nȣmiteлe animaлe hibernante nȣmaї toamna poate sъ лe adoapmъ шi nȣmaї ppimъ-vapa poate sъ лe deшtepte, dap nȣ vp'o aлtъ infлȣinцъ. Ȣpsȣлȣ̆ шi Hamster nȣ poate niчї sъ se кȣлчe niчї sъ se deшtepte кîndȣ̆ vopȣ̆, npeкȣmȣ̆ omȣлȣ̆ шi maї toate animaлeлe saлe domestiчe.

Aшa dap somnȣлȣ̆ чeлȣ̆ maї adevъpatȣ̆, se apatъ nȣmaї лa omȣ̆. De aчeea vomȣ̆ stȣdia aчestȣ̆ fenomenȣ̆ natȣpaлȣ̆ aкoлo ȣnde e maї nepfeкtȣ̆, adeкъ sъ stȣdiъmȣ̆ *somnȣлȣ̆ omȣлȣї*.

Чe este dap somnȣлȣ̆ omȣлȣї?

Este nepdepea кȣnoшtinцeї de sineшї шi

пердереа воинцеї лiвере: адекъ омȣлȣ adopmitȣ а пердȣтȣ пентрȣ ачестȣ timпȣ кȣноштinца de релацiȣнеа esistenцiї sале indiвidȣале кȣ toatъ лȣмеа materiaлъ. Ȣнȣ омȣ adopmitȣ, în minȣтȣлȣ ачела este mopтȣ пентрȣ алцiї, е mopтȣ пентрȣ toatъ лȣмеа. Къчї акȣмȣ sîntȣ amopцite simцiрiле sале карї, кîndȣ елȣ este deштentȣ, mizлоческȣ релацiȣнеа sа кȣ лȣмеа materiaлъ, fiindȣ къ tpansnopta în inima лȣї diвepse impeсiȣнї din ачеastъ лȣme npin карї se продȣкȣ înтр'însȣлȣ кȣноштinца de sine ші deтерminîndȣ ші воinца sа; însъ ачеastъ amopцipе а simцȣрiлорȣ ла омȣлȣ adopmitȣ нȣ е комплектъ, къчї алтminтрелеа арȣ fi neste пȣцinȣ ка ȣнȣ омȣ съ se deштеnte din somнȣ, не кîndȣ ведемȣ din контръ, къ ȣнȣ sгомотȣ tape, saȣ о лȣminъ intensiвъ, saȣ о odoape tape sîntȣ în stape а deштеnta не ȣнȣ омȣ din somнȣ, npin ȣрmаре кiарȣ în somнȣ ачеste simцiрї sîntȣ канавiле а npiimi оаре кape impeсiȣне din лȣмеа esтерiоаръ, însъ ачеste impeсiȣнї, ка съ fiъ simцite, тревȣе съ fiъ mȣлтȣ maї intensiвe (пȣтерniче) de кîтȣ ла ȣнȣ омȣ deштеntatȣ.

Маї жосȣ о съ ведемȣ къ, кîndȣ impeсiȣнiле simцȣрiлорȣ ла ȣнȣ adopmitȣ нȣ sîntȣ аша de tapї în кîтȣ съ'лȣ deштеnte, iї продȣкȣ висȣрї (rêves), адекъ о sepie (ȣнȣ pîndȣ) de ideї konfȣsiate însъ foapte кȣpioase în рапортȣлȣ легътȣpeї лорȣ ȣнеле кȣ алтеле, ші карї жоакъ ȣнȣ ролȣ mape în viaца оаmenілорȣ.

Пе кîndȣ simцipеа ші mішкареа аȣ înчetatȣ în somнȣ, не кîndȣ ачеste факȣлтъцї sȣперіоаре în viaца омȣлȣї sîntȣ amopцite, факȣлтъцiле viецiї челе infepiоаре кape mizлоческȣ чiркȣлацiȣнеа sînцелȣї, diцestiȣнеа алimentелорȣ (mistȣipеа вȣкателорȣ ші крештереа корпȣлȣї), din контръ лȣкреазъ înкъ кȣ о форцъ maї mape de кîтȣ ла омȣлȣ deштеntatȣ. Ȣнȣ mȣнчiторȣ tînъръ кape s'а ostenitȣ toatъ zioа кȣ о mȣнкъ греа, кîndȣ seapa se кȣлкъ înтр'ȣнȣ патȣ ші adoapme, атȣнчї корпȣлȣ съȣ а кресkȣтȣ кȣ че-ва. Еsперiminte фъкȣте аȣ пробатȣ ачеastъ fantъ interesantъ.

Naтȣра а datȣ копiiлорȣ maї mȣлтȣ somнȣ de кîтȣ оаmenілорȣ adȣлцї, ба înкъ копiї micї dopmȣ toatъ zioа; ачеаsta провiне fiindȣ-къ копiiї аȣ тревȣinцъ de mȣлтȣ somнȣ ка съ креаskъ mȣлтȣ ші съ se desвоалте вiне.

Ȣнȣ Naтȣралistȣ sпiрitȣалȣ Цермаnȣ, кape ера tape съракȣ ші авеа doȣе fete пе кape нȣ ле mъритa, se вȣета zікîndȣ: нȣ штiȣ че съ mъ maї факȣ кȣ fetеле меле: кîndȣ sîntȣ deштеnte черȣ съ mъnînче mȣлтȣ, кîndȣ dopmȣ креskȣ mȣлтȣ!

În ачеastъ анекdotъ este enigma (sекретȣлȣ) viецiї. Корпȣлȣ nostpȣ, кîndȣ sîntemȣ deштеnцї, se нȣtpеште din mînкаре, ші кîndȣ sîntemȣ adopmiцї se нȣtpеште кȣ somнȣлȣ.

Dap diferinца чеа mape че esistъ între mînкаре ші somнȣ кape аmîndoȣе înainteазъ нȣtpipеа ші крештереа корпȣлȣї nostpȣ este, къ ла mînкаре npiimimȣ че-ва лȣкрȣ materiaлȣ de din а fapъ ші-лȣ пȣнемȣ în корпȣлȣ nostpȣ, пе кîndȣ ла somнȣ нȣ npiimimȣ nimiкȣ de din а fapъ.

Кîndȣ не е foame saȣ sete, атȣнчї esistъ о лipsipе în корпȣлȣ nostpȣ, ȣнȣ че-ва konsȣmatȣ кape тревȣе пȣsȣ ла локȣ, пе кîndȣ dakъ simцimȣ тревȣinца de somнȣ, атȣнчї нȣ лipseште вр'о napte materiaлъ în корпȣлȣ nostpȣ, чi нȣmaї еквiлiбрȣлȣ ші apmoniea факȣлтъцiлорȣ ȣнȣї корпȣ însȣфлецitȣ черȣ ка dȣне о aktiвitate съ viiъ ȣнȣ penaosȣ, dȣне deштеntape съ viiъ somнȣлȣ. Прiн aktiвitatea корпȣлȣї nostpȣ кîndȣ sîntemȣ deштеnцї, ȣнеле sfepe але viецеї noastpe лȣкреазъ maї mȣлтȣ de кîтȣ алтеле, npin ȣрmаре se ostenesкȣ maї mȣлтȣ de кîтȣ челе-алте. Zioa кpeepiї карї mediteазъ, mȣшкiї mîiнелорȣ ші аї пiчioapелорȣ ші maї toate simцȣрiле лȣкреазъ maї mȣлтȣ de кîтȣ stomакȣлȣ кȣ toate opганеле sале denendinte карї mizлоческȣ diцestiȣнеа ші mizлочipеа корпȣлȣї: атȣнчї apmoniea факȣлтъцiлорȣ viецiї е алтepatъ, факȣлтъцiле sȣперіоаре карї se нȣmeskȣ челе *viтале* saȣ *animaле*, адекъ факȣлtatea d'а rîndi, d'а simцi ші d'а фаче локомоцiȣнї (mішкъpї) npin mȣшкї, s'аȣ ostenitȣ ші слъвitȣ.

De ачееа seapa fiindȣ ast-фелȣ ostenцї не npinde somнȣлȣ, атȣнчї факȣлтъцiле sȣперіоаре, animaле se penaȣsъ, пе кîndȣ челе infepiоаре че se нȣmeskȣ *vegetative* înчепȣ а лȣкра, diцestiȣнеа алimentелорȣ se фаче maї penede, чiркȣлацiȣнеа sînцелȣї se фаче maї енерцiкъ ші аша dimineaцa, dȣне о noapte лiniштitъ кȣ ȣнȣ somнȣ neîntpеpȣптȣ, apmoniea ші еквiлiбрȣлȣ факȣлтъцiлорȣ корпȣлȣї nostpȣ s'аȣ pestaвiлitȣ ші кîndȣ не sкȣлъmȣ не simцimȣ îmпȣтерniчiцї ші deпȣшї а înчепе лȣкрърї нȣої кȣ факȣлтъцiле noastpe sȣпе-

pioape asȣпpa кърора este вasatъ misiȣnea вieцii noastpe omeneaskъ ші sочiaлъ.

Чine nȣ щie, saȣ къ nȣ va sъ щie de aчeastъ леџе etepnъ a корпȣpiлорȣ însȣfleцite, însȣшi îшi pȣineазъ sънътatea ші перfекціȣnea вieцii sale. Ȣnȣ omȣ лeneшȣ каре doapme mȣлтȣ, ші în пȣцinȣ timnȣ кîndȣ e deштentȣ eap nȣ fаче nimiкȣ, слъвeште fакȣлтъціле sale sȣпepioape ші devine în sfîршitȣ o fiinцъ stȣnidъ ші вpȣтъ; креерii nȣmai sintȣ în stape a medita, simцȣpiле s'aȣ tîmnitȣ, ші o asemenea esistinцъ a înветatȣ a mepita nȣme de віацъ ші este o веџetape; dap пе d'aлтъ napte ȣnȣ omȣ каре din noante a fъкȣtȣ zi, ші în локȣ d'a penaȣsa atȣnчi, пetpeче nonціле sale кȣ stȣdiȣ, кȣ meditaціȣne saȣ ші кȣ алte окȣпаціȣni ostenitoape, ачestȣ omȣ nȣ ласъ stomaкȣлȣi timnȣ d'a diџepa (mistȣi) вine, ші în sfîршitȣ opгanȣлȣ diџestiȣnei sale s'a слъвitȣ, npin ȣpmape nȣtpipea корпȣлȣi se ȣpmeазъ întp'ȣnȣ modȣ imnepfeктȣ ші din zi în zi sънътatea se дъpîmъ mai mȣлтȣ. De ачeea ведemȣ къ чea mai mape napte a savanцiлорȣ карi mediteazъ npea mȣлтȣ, sîntȣ nалizi, aȣ ȣnȣ stomaкȣ deвiлȣ, se vaitъ totȣ de ȣna de indiџestiȣne, ші кадȣ пе ȣpmъ în inокondpie ші меланколie каре inflȣinцeазъ eap ші asȣпpa ideiлорȣ meditaціȣniлорȣ лорȣ. Ачeastъ обсервaціȣne a adȣsȣ пе *I. I. Rousseau* a se esnpima în лimвaціȣлȣ лȣi че-ва estpavaгantȣ ші a ziче къ: ȣnȣ omȣ каре mediteazъ este ȣnȣ animaлȣ deџenepatȣ. —

Întp'adeвъpȣ nȣ meditaціȣnea în sine чi o meditaціȣne neste mъsȣpъ ші fъкȣtъ пе kostȣлȣ diџestiȣnei, este o deџenepape adeкъ o infpaкціȣne a леџiлорȣ вieџei каре sîntemȣ datopi але пъzi nentpȣ konsepвaціȣnea вieџei ші a sънътъцei noastpe, пе кîndȣ, кîndȣ meditaціȣnea se skimвъ peгȣлатȣ кȣ penaȣsȣлȣ, atȣnчi apmoniea вieџei este manцinȣtъ fъpъ вp'o вътъmape, къчi skimвapea алtepnativъ în лȣкрapea diвepseлорȣ fакȣлтъцii але корпȣлȣi, este леџea чea mai fȣndamentaлъ a вieџei. Ачeastъ леџе se nȣmeште ші леџea de antaгonismȣ. Eatъ ȣnȣ esemnлȣ: în nічiорȣлȣ omȣлȣi se aflъ mȣшкi карi лȣкреазъ kontpapȣ ȣnii алtopa, ȣnii avîndȣ tendinцa a fleksa (mлъdia) nічiорȣлȣ, пе кîndȣ алцii, avîndȣ tendinцъ a'лȣ întinde (sъ'лȣ цiъ dpentȣ.) Ачeштi mȣшкi sîntȣ antaгonisti. Ziоa кîndȣ omȣлȣ îmвлъ mȣлтȣ, atȣnчi mai кȣ seamъ ачeштi flексopi лȣкреазъ, de ачeea seapa ачeштi mȣшкi sîntȣ osteniцi ші omȣлȣ nȣ noate sъ mai meapгъ; че fаче dap? se кȣлкъ, ші întinde nічioapeле; în stapea ачeasta estensopii лȣкреазъ ші чei fлeксopi penaȣзъ, ачestȣ penaȣsȣ singȣpȣ e destȣлȣ a peînвia nȣtepea mȣшкiлорȣ слъвitъ ші ostenitъ epi; кȣ kîtȣ omȣлȣ ostenitȣ îші întinde nічioapeле mai вine, fiindȣ кȣлкатȣ, кȣ atîtȣ se odixneште mai кȣpîntȣ къчi кȣ atîta mȣшкii flексopi osteniцi pevinȣ mai кȣpîndȣ ла nȣtepea лорȣ.

O sъ ведemȣ ла o алtъ окasiȣne къ distpaкціȣnea dȣne osteneaла каре fаче omȣлȣi atîta вine, este вasatъ пе ачeastъ леџе de antaгonismȣ алȣ лȣкpъpii diвepseлорȣ fакȣлтъцii вitaле.

Natȣpa fisiкъ a noastpъ este o inemiкъ a monotoniei ка ші чea mopaлъ; nentpȣ o віацъ fisiкъ nлъкȣtъ este чepȣtȣ лȣкpape ші penaȣsȣ, somnȣ ші deштentape pегȣлатъ, ка ші nentpȣ fepічipea fiinцei noastpe mopaлъ este чepȣtȣ алtepnanцa simцimintелорȣ diвepse de nлъчepe ші de гpiже, de вȣкȣpie ші de întpistape; întокmai ка ші soapeле лȣчitopȣ, лȣчeште mai fpȣmosȣ кîndȣ desnapte nȣopii întȣнекоші каре a înвeлitȣ чepȣлȣ nînъ акȣmȣ, аша ziче кȣ dpentȣ кȣвîntȣ ȣnȣ aȣtopȣ: Гpiжea ші întpinstapea sîntȣ аша de neчesapie вieцii omȣлȣi dȣne кȣmȣ sapea ші ȣpaгanȣлȣ sîntȣ neчesapie oчeanȣлȣi.

Istopia natȣpaлъ a Боȣлȣi.

Aptiколȣлȣ I.

Omȣлȣ este omnivopȣ, adeкъ елȣ mъnînкъ de toate, fiъ веџetaле, fiъ animaле; însъ omȣлȣ este adeвъpatȣлȣ destpȣktopȣ алȣ animaлелорȣ, къчi елȣ nȣ nȣmai omoapъ mȣлte animaле ка sъ ле mъnînче, чi nimiчeште mȣлte nȣmai nentpȣ neлea лорȣ ші кiapȣ de mȣлte-opi nȣmai nentpȣ nлъчepea d'a ле вedea mȣpindȣ. Плъчepea вînatȣлȣi ла mȣлцi îші ape каȣza ei în ачeastъ nлъ-

чере d'a вiрȣi. Omȣлȣ se simte mîndpȣ кîndȣ веde къ прin sȣперiорitatea inteлiџinџeї saлe, este în stape a omopî o пasepe каpe sȣоаpъ sȣsȣ în aepȣ, depapte de dînsȣлȣ, saȣ къ поаte omopî ȣnȣ animaлȣ seлȣatікȣ шi sînџeposȣ каpe ape o fop-џъ materiaлъ mȣлtȣ maї sȣперiоаpъ de кîtȣ a-чeea a omȣлȣї. — Dap în ȣopaчitatea sa sînџe-poasъ omȣлȣ a гъsitȣ mȣлџї pіȣaлї în регnȣлȣ a-nimaлȣ. Боiї, oiлe шi капреле каpe omȣлȣ ле пъstpeazъ pentpȣ ȣȣpta sa, sîntȣ atакate de лȣпȣ, tiгpȣ, леȣ шi o mȣлџime de aлte animaлe кар-пasiepe (feapъ sълȣatiчe), de ачeea ачeste ani-

1. *Bos taurus* (*ȣoȣлȣ de pasa ȣnгȣpeaskъ*): 2. *Bos bibalus* (*ȣiȣoлȣлȣ*); 3. *Bos Indicus* (*џeȣȣ*): 4. *Bos moschatus* (*ȣoȣлȣ кȣ odoape de mosk*).

maлe sînџepoase каpe консnipъ кiapȣ шi în кон-tpa ȣieџiї omȣлȣї, eлȣ n'a пȣtȣtȣ sъ ле asoчieze sie-шi, sъ ле fакъ конȣiȣiї sъї, sъ ле леџe ла soapta sa. De ачeea пȣmaї de animaлeлe пачifiчe карї se mълџȣmeskȣ de mînкъpї de epȣȣpї, карї sîntȣ ȣлînde шi soчiaȣiлe, пȣmaї пe dînseлe omȣлȣ ле a aлesȣ ка sъ fiъ *animaлeлe saлe domestiчe*.

Dap dintpe toate animaлeлe domestiчe ȣoȣлȣ окȣпъ pапгȣлȣ шi nosiџiȣnea ppinчiпaлъ. Боȣлȣ este aша de tpeȣȣinчiosȣ pentpȣ omȣ în кîtȣ пȣ

пе пȣтемȣ imaџina o sочietate de oamenĭ фъръ боĭ. Фъръ боȣ, сърачiĭ ка шi богаџiĭ арȣ авеа o віацъ греа шi imперфектъ, апоĭ шi пъмîntȣлȣ арȣ ръмîнеа некȣлtіvatȣ. Елȣ este sперанца църанȣлȣĭ, fiindȣ къ асȣпра луĭ е' пȣсъ sарчiна maĭ a tȣtȣлорȣ лȣкрърiлорȣ dȣпе кîmпȣ; dар în mȣлte църĭ ȣnde sîntȣ пȣџinĭ каĭ, елȣ este mezіȣлȣ de транспортȣ пентрȣ обiектеле de агрiкȣлtȣръ шi de indȣstrie; апоĭ dȣпе че фаче în віаца sa atîtea sервiчiȣрĭ омȣлȣĭ, кîndȣ моаре не dъ карнеа чеа maĭ бȣнъ de mîнкаре, кȣ пелеа sa не înкълцъмȣ, пînъ шi коарнеле sале не sервескȣ ла фелȣрimĭ de обiекте de indȣstrie шi de арте. Апоĭ кiарȣ шi ескрементеле боȣлȣĭ sîntȣ лȣкрȣрĭ преџȣite în агрiкȣлtȣръ: каiĭ шi алте animaле кîndȣ stаȣ кîџi-ва anĭ пъsкîndȣ пе ȣnȣ кîmпȣ, îлȣ слъбескȣ în локȣ къ боȣлȣ поате съ паскъ mȣлџĭ anĭ пе ȣnȣ кîmпȣ шi пȣ-лȣ слъбеште пiчĭ de кȣmȣ, къчĭ прiн ескрементеле (гȣноiȣлȣ шi балега) sa dъ пъмîntȣлȣĭ atîtȣ înапоĭ кîtȣ шi приimеште de ла елȣ.

Тoate ачесте кȣалiтъџĭ преџioase аȣ фъкȣтȣ къ oamenii de кîndȣ аȣ înчепȣтȣ съ intре în stареа sочiалъ, аȣ алесȣ пе боȣ dрептȣ animaлȣ domestiкȣ. De ачеea dокȣментеле istoriче челе maĭ antiче кîndȣ не înфъцiшеазъ naџiȣпiле primitiве, пi ле înфъцiшеазъ înконџiȣрate de animaле domestiче шi maĭ кȣ sеамъ de боĭ, пе каре 'ĭ аȣ întреbȣinџatȣ atȣnчĭ dȣпе кȣмȣ îĭ întребȣinџъмȣ шi поĭ акȣмȣ. Astȣ-фелȣ ziче Бiблiа къ înainte кȣ patрȣ miĭ шi maĭ бine de anĭ, кîndȣ treĭ înџерĭ аȣ венitȣ în visitъ ла Патрiархȣлȣ Авраамȣ, елȣ ле-а datȣ o masъ компȣсъ de фрiнtȣръ de віцелȣ шi de ȣntȣ de вакъ. Ȣнȣ Англезȣ modерnȣ amatорȣ de бiftекȣ н'арȣ desпреџȣi шi акȣмȣ o asemenea masъ patрiаркалъ. Афаръ de Бiблiе, шi traдiџiȣпiле попȣларе але Indieniлорȣ шi Еџiпtенілорȣ antiчĭ ворбескȣ de боȣ ка de ȣнȣ animaлȣ domestiкȣ din timпȣрiле челе maĭ depъrtate. Ба înкъ ла Еџiпtенiĭ antiчĭ боȣлȣ a fostȣ венератȣ пентрȣ ȣtilitatea sa чеа mаре пентрȣ џенȣлȣ оmенескȣ, ка o zeitate sȣб пȣmirea de *Apis*. Акȣмȣ боȣлȣ este respîndiтȣ пеsте totȣ пъмîntȣлȣ; maĭ în toate zoneле ȣnde sîntȣ oamenĭ аколо sîntȣ шi боĭ domestiчĭ, кiарȣ în Камтчеатка шi în Греnланда oamenii аȣ чirezĭ de боĭ. Нȣmaĭ în ȣнеле кliме foарте бореале шi

речĭ але Еȣропеĭ шi Asieĭ, крештереа боiлорȣ пȣmaĭ реȣшеште. Кiарȣ în Америка ȣnde н'аȣ esistatȣ боĭ, dȣпе че a fostȣ deskоперitȣ de кътре Еȣропенĭ, ачештĭ пъskочitорĭ аȣ adȣсȣ боĭ în Америка карĭ s'аȣ înmȣлџitȣ акȣмȣ аколо astȣфелȣ къ аȣ devenitȣ еаръшĭ sълбатiчĭ, în кîtȣ факȣ аколо вînatȣ dȣпе боĭ шi бiволĭ sълбатiчĭ, întocmaĭ dȣпе кȣмȣ фачемȣ поĭ dȣпе вînатȣрĭ. Milioane de пеĭ de боĭ sълбатiчĭ вinȣ пе fie-каре anȣ de ла Америка ла Еȣропа. Dар în Аȣstралiа Англезiĭ абiа deȣпъzi аȣ întrodȣсȣ боiĭ.

Каре este patria боȣлȣĭ? каре este sпеџа din каре a ешitȣ боȣлȣ nostrȣ domestiчitȣ?

Ачесте кȣestiȣпĭ пȣ sîntȣ înкъ пînъ акȣмȣ resȣлtate dintр'ȣнȣ modȣ перфектȣ, къчĭ ȣпiĭ zікȣ къ' patria боȣлȣĭ е Asia adекъ India, шi къ sпеџа primitiвъ din каре s'а formatȣ este sпеџа de боȣ пȣmitъ *Zebu* saȣ боȣлȣ Indianȣ (fir. 3) каре тръеште шi акȣмȣ în India, пе кîndȣ алџiĭ zікȣ къ patria боȣлȣĭ nostrȣ е Еȣропа шi къ strъмошȣлȣ съȣ е sпеџа de боȣ пȣmitъ Аȣрокsȣ din Џерманiеа antiкъ, (despre ачеастъ sпеџъ вomȣ ворбi în artiкоlȣлȣ viitорȣ); пе кîndȣ челебрȣлȣ *Cuvier* pretinde къ opiџinea боȣлȣĭ nostrȣ este o sпеџъ primitiвъ de боȣ каре s'а пердȣтȣ кȣ totȣлȣ dȣпе sȣпрафаџа пъмîntȣлȣĭ шi din каре se гъsеште пȣmaĭ ръмъшiџе fosiле.

Dар орĭ-кȣмȣ, este înвеderatȣ къ орĭ diферite opiџiпе saȣ diферite iпflȣinџе климатiче, a пȣtrimîntȣлȣĭ шi a înгрiжiреĭ, аȣ продȣсȣ mȣлџime de варiетъџĭ шi de rase, карĭ se destingȣ ȣna de алта прiн forma, mърimea, колоареа, пȣтереа d'а mȣнчi шi капачitatea d'а se îngръшa кȣрîndȣ шi къ вачiле лорȣ daȣ mȣлtȣ лапте. Ка съ аiбъ чiне-ва o idee despre ачеастъ diферinџъ a варiетъџiлорȣ, o съ zічемȣ пȣmaĭ къ întре Персiа шi India esistъ o варietate (ȣn soiȣ) de боȣ каре аре доъ кокоаше de гръsime пе spinаре întocmaĭ ка o къmiлъ, пе кîndȣ întре mȣпџiĭ de Малабарȣ esistъ o варietate de боȣ de mърimea ȣнȣĭ Елеfantȣ! Ȣнеле sпеџе de боĭ аȣ o odoаре плъкȣтъ ка de moskȣ (везĭ fiгȣра 4), din контръ în Siберiа боiĭ sîntȣ miчĭ шi н'аȣ коарне, dар în алте църĭ боiĭ аȣ коарне miчĭ карĭ se miшкъ, пе кîndȣ în Italia, Далмацiа, Ȣнгарiа шi Англiеа боiĭ аȣ коарне maiestȣoase (везĭ fiгȣра 1), апоĭ еар o deosевitъ sпеџъ este sпеџа бiволȣлȣĭ

каре esistъ маї кȣ seamъ în църіле meрidionaле але Еȣропії ші Asiei, ші акȣмȣ sълбътічitȣ în Америка meрidionaлъ (везї figȣра 2.)

Прin edȣкаціȣnea омȣлȣї, боȣлȣ a devenitȣ блîndȣ ші пачіfікȣ; esemплȣлȣ din Америка a arъtatȣ къ îndatъ че mîna омȣлȣї îлȣ пъръseште, боȣлȣ e în stare a redeveni sълбатікȣ ші кіаръ d'o fire foarte реа: боії ші біволіі sелбатічї în Америка, кîndȣ ла ведереа ȣнȣї омȣ se некъжеskȣ шi'лȣ îmпȣнгȣ кȣ коарнеле, sîntȣ în stare a'л ridiка ші a'л арȣнка departe кȣ коарнеле лорȣ. Dар ші кіаръ între чеї domestічіці, таȣрії аȣ ръмаsȣ ші акȣмȣ ръї ші перікȣлоші: къчї taȣрȣлȣ saȣ бікȣлȣ (боȣлȣ нежȣгъnitȣ) este мȣлtȣ маї sълбатікȣ ші маї mîndрȣ de кîtȣ боȣлȣ: елȣ нȣ sȣфере жȣгȣлȣ нічї ведереа ȣнорȣ колорі (s. e. роміȣ); este nesȣпȣsȣ, цeлоsȣ, nesȣferindȣ пе алtȣ бікȣ лîнгъ dînsȣлȣ; аре ші ȣнȣ îmблеtȣ mîndрȣ, ȣнȣ гласȣ tаре каре-лȣ deosiбеште de toate челе-алte віte але чірезї. Доі taȣрї кîndȣ se întîlneskȣ, înчепȣ о лȣпtъ sînџероасъ; бірȣitорȣлȣ se întoarче кȣ mîndріe, кȣ капȣлȣ pidікatȣ пар' къ арȣ trіȣmfа, пе кîndȣ бірȣitȣлȣ se retраџе tristȣ ші posomorîtȣ; asemenea жокȣрї sînџероasе, кіаръ ші între taȣрї ші оаменї, sîntȣ foarte în modъ în Spania ші акȣмȣ.

Боȣлȣ кȣ toatъ stȣpiditatea sa anapinte, аре ші елȣ instinkte interesante: Аша s. e. кîndȣ віne ȣнȣ лȣпȣ într'o въкъріe, toate вачіле atȣнчї se пȣнȣ într'ȣнȣ черкȣ кȣ капетеле лорȣ afаръ, лȣîndȣ пе чеї tineri în mizлокȣ. Лȣпȣлȣ atȣнчї рарȣ se întîmплъ sъ кȣteze a atака ачеstȣ карeȣ formatȣ de коарнеле askȣцite але ачеstор animaле; însъ dакъ лȣпȣлȣ нȣ se sfieште, atȣнчї ȣнȣ бікȣ tînърȣ ші кȣраџіоsȣ есе afаръ ші'лȣ гонеште.

Лȣnџimea natȣраль a віeцii боȣлȣї ші a вачілорȣ este de 20—25 de anї, însъ e рарȣ ка sъ лаse чіне-ва пе ачеste animaле sъ îmбътрîneаскъ аша мȣлtȣ ші sъ моаръ de o моарte natȣраль, чі маї totȣ de ȣna ле taiъ. Ла патрȣ anї боії îшї аȣ тоцї dinцiї лорȣ; sîntemȣ în stare a кȣноаште вîрsta боȣлȣї нȣмаї dȣпе dinцї, къчї dȣпе челе treї лȣnї d'întîiȣ esȣ опtȣ dinцї invisiбї (dinainte) în maksiла (фалка) sa de жоsȣ; dȣпе ȣнȣ anȣ, чеї doї din mizлокȣ ка ші пъseaoa d'întîiȣ кadȣ ші dȣпе 14 zile аȣ кресkȣtȣ алції în локȣлȣ лорȣ. Ла вîрsta de 16 лȣnї кadȣ ші чеї-алції doї, прекȣмȣ ші пъseaoa a doȣa. În anȣлȣ алȣ treiлea se skimбъ ші чеї-алції patrȣ dinцї de лante de din ainte прекȣмȣ ші пъseaoa a treia. Dар ла вîрsta de 8 anї, dinцiї se fакȣ neeкȣалї, neaskȣцiцї ші цinцiiле se deпъrteazъ de dînшii. Dар ші прin коарне пȣtemȣ кȣноаште вîрsta боȣлȣї, къчї în anȣлȣ алȣ treiлea ese inелȣлȣ челȣ d'întîiȣ алȣ коарнелорȣ, апої d'ачі în коло пе fiъ-каре anȣ se adaogъ кîte ȣнȣ inелȣ ла корнȣ, прin ȣрмаре, s. e. ȣнȣ боȣ каре аре чінчї inеле (черкȣрї) пе коарнеле sаle, аре вîрsta de опtȣ anї.

Пȣterea боȣлȣї шеade în чеаfъ, de ачеea în totȣ timпȣлȣ боȣлȣ a fostȣ întреȣбinцatȣ de trasȣ ла жȣгȣ, dар нȣ a пȣрtа пе sпinареа sa greȣtъцї прекȣмȣ калȣлȣ saȣ мъгарȣлȣ. Dар tрътъsȣра чеа маї de къпetenie, пȣtemȣ sъ zічемȣ чеа destinatъ din Natȣра боȣлȣї, este ла плȣгȣ. Боȣлȣ e fъкȣtȣ пentрȣ плȣгȣ: masa корпȣлȣї sъȣ, мерsȣра sa нȣ iste, пічіоареле sаle skȣрte, блîndецa ші ръбdареa лȣї îлȣ fакȣ sъ fiъ animaлȣлȣ челȣ маї ekчелentȣ пentрȣ agrікȣлtȣръ. Пе кîndȣ боȣлȣ întреȣбinцatȣ ла плȣгȣ, se îngрътъшеште, din контръ ȣнȣ калȣ întреȣбinцatȣ ла плȣгȣ, se stрікъ; къчї перde din ideалъ ші din frȣмȣseце. Пȣtemȣ sъ zічемȣ кіаръ ші mîndріea sa. Аравії zікȣ: чіне пȣне ȣнȣ калȣ пoбiлȣ ла o trъsȣръ, îлȣ degradeazъ, къчї калȣлȣ пoбiлȣ e fъкȣtȣ нȣмаї ла кълъріi; noї zічемȣ: орі-че калȣ пȣsȣ ла плȣгȣ este ȣнȣ animaлȣ degradatȣ.

Аша dар este ȣнȣ бенеfічіȣ foarte маре ші o кȣеstiȣne de esistenцъ пentрȣ църанȣ цinереa ші крештереa вітелорȣ корпȣte марї (боі ші вачї) але ачеstорȣ animaле каре кîndȣ trъеskȣ ії fакȣ serviчї de мȣнчї dȣпе кîmпȣ, îлȣ пȣtрeskȣ кȣ лanте ші o мȣлцime de алte asemenea продȣкцiȣнї animaле: кіаръ гȣноіȣлȣ лорȣ devine аȣръ пentрȣ dînsȣлȣ; апої елȣ kostъ пȣцінȣ ші кîndȣ a îmбътрînitȣ елȣ se folosеште de карне, de пелеа ші кіаръ de коарнеле ші de ȣнгiiле лорȣ. Кȣ dreptȣ кȣвîntȣ пȣtemȣ zіче къ Natȣра a dърȣitȣ soldaцiлорȣ калȣ ші църанȣлȣї боȣлȣ. Калȣлȣ e represеntantȣлȣ ambiцiȣnеї ші mîndрiеї омȣлȣї, пе кîndȣ боȣлȣ este represеntantȣлȣ окȣпацiȣnілорȣ sаle пачіfіче, продȣktive ші folositоаре неамȣлȣї sъȣ.

Таȣрȣлȣ (бікȣлȣ) ла вîрsta de 1 $1/2$ пînъ ла

2 anĭ tpeбȣe kastpatŭ (жȣгънitŭ), atȣнчĭ пepde mȣлtŭ din iȣцeaла sa, debenindŭ ȣнŭ animaлŭ блîndŭ шi sȣпȣsŭ. Ȣнŭ taȣpŭ пekъжitŭ este ȣнŭ animaлŭ pedȣtaбiлŭ пentpȣ maĭ mȣлцĭ oamenĭ, dap o чipeadъ de боĭ kiapŭ шi ȣнŭ koпiлŭ пoate sъ'ĭ miiъ dȣпe ȣpmъ; dap шi пentpȣ skoпȣлŭ îngpъшepeĭ aчeastъ oпepaцiȣne este neчesapiъ. În aнȣлŭ aлŭ tpeiлea боȣлŭ пoate fi întpeбȣinцatŭ ла mȣнkъ, însъ tokmaĭ întpe 5 шi 9 anĭ îшĭ desboaлtъ eлŭ fopцa sa чea maĭ mape. În цeнepe боȣлŭ sepbeшte пînъ ла 7 anĭ шi пe ȣpmъ îлŭ dъ ла sȣхatŭ saŭ kъ întpeбȣinцeazъ kȣ dînsȣлŭ aлte metoade sпpe a'л îngpъша. Sîntŭ боĭ îngpъшaцĭ kapĭ ажȣнгŭ a kîntъpi 18 шi kiapŭ 23 de maжe! (o mie de oka.)

Ȣнŭ taȣpŭ бȣнŭ tpeбȣe sъ aĭбъ okiĭ negpi шi biĭ, koapneлe skȣpte, gîtȣлŭ dpeptŭ шi kъpnosŭ, пeптȣлŭ шi ȣmepiĭ лapцĭ, sпinapea dpeaптъ, пiчioapeлe gpoase, koada лȣнгъ шi пъpoasъ, шi пъpȣлŭ tape. Nȣmaĭ taȣpiĭ чeĭ maĭ бȣнĭ tpeбȣe цinȣцĭ пentpȣ пpъsiлъ, kъчĭ din kȣaлitatea лȣĭ depinde kȣaлitatea пpoцenitȣpeĭ (пpъsiлeĭ) saлe.

Боiĭ, ka шi чeлe-aлte animaлe domestiчe bapiazъ mȣлtŭ în papoptȣлŭ koлopiĭ; kȣ toate aчestea чeĭ kȣ пъpŭ poшiŭ sîntŭ чeĭ maĭ stimaцĭ; dap шi боiĭ kȣ пъpȣлŭ negpȣ sîntŭ stimaцĭ, fiindŭ kъ цinŭ mȣлtŭ ла mȣнkъ, пe kîndŭ боiĭ kȣ пъpȣлŭ aлбŭ нȣ пpea sîntŭ бȣнĭ de mȣнkъ шi sîntŭ maĭ бȣнĭ пentpȣ îngpъшape шi пentpȣ kapne, dap opĭ-kȣmŭ, niчĭ o datъ пъpȣлŭ боȣлȣĭ нȣ tpeбȣe sъ fiъ sбipлitŭ, чi totŭ de ȣнa лȣчitopŭ; aлmintpeлea e semnŭ kъ ape bp'o пatimъ askȣнsъ; ȣнŭ боȣ бȣнŭ de пȣгŭ нȣ tpeбȣe sъ fiъ niчĭ пpea gpasŭ niчĭ пpea sлaбŭ, tpeбȣe sъ aĭбъ ȣнŭ kaпŭ skȣptŭ, ȣpekiлe лȣнцĭ пъpoase, koapne tapĭ лȣчitoape шi нȣ пpea mapĭ, fpȣntea лapгъ, okiĭ mapĭ шi negpi, боtȣлŭ gposŭ шi skȣptŭ, пъpiлe лapцĭ, dinцiĭ aлбĭ шi egaлĭ, (нȣ ȣнȣ mape шi aлtȣ mikŭ) gîtȣлŭ skȣptŭ, sпeteлe gpoase, пeптȣлŭ лapгŭ, пeлea d'akoлo atîpnîndŭ în жosŭ пînъ ла цeнȣkĭ, sпinapea dpeaптъ, koada лȣнгъ atîpnatъ пînъ ла пъmîntŭ шi пъpoasъ, koпiteлe skȣpte шi лapцĭ. Dap tpeбȣe sъ fiъ шi foapte simцitopŭ ла biчiŭ, sъ askȣлte ла гласȣлŭ stъпînȣлȣĭ шi sъ fiъ îmбъцatŭ ла tpasŭ.

(Ba ȣpma.)

KOMȢNIKAЦIȢNĬ ШTIИНЦIFIЧE, MIЧĬ.

Insekte шi beцetaлe întpeбȣinцate dpeptŭ бapometpȣ. Întpe insekte ȣneлe din sпeцeлe de meлчĭ sîntŭ бapometpe foapte бȣне. Meлkȣлŭ нȣmitŭ Helix alternata нȣmaĭ atȣнчĭ îлŭ гъsimŭ îmблîndŭ пe dpȣmŭ kîndŭ este sъ плoaъ, atȣнĭ îmблъ sъ se пȣiъ пe apбope шi sъ se aшeze întpe fpȣнze, dap sпeцa нȣmitъ Helx arborea (meлkȣлŭ de apбopĭ) sъ bede totŭ de ȣнa sȣindȣ-se пe apбope kȣ doъ zile înainte пînъ нȣ înчeпe sъ плoъ. Kîndŭ плoaea нȣ цine mȣлtŭ, atȣнчĭ meлkȣлŭ se aшeazъ пe faцa de din afapъ (neakoпepitъ) a foiĭ, dap kîndŭ плoaea este sъ цiiъ mȣлtŭ, atȣнчĭ meлkȣлŭ se aшeazъ пe faцa din întpȣ (akoпepitъ) a foiĭ, dap sпeцa meлkȣлȣĭ нȣmitъ Helix luccinea îшĭ skimбъ kiapŭ koлoapea пeлeĭ, kъчĭ e гaлбenъ înainte de a плoa шi bînъtъ dȣпъ плoae. Aчeasta пpobine din kaȣsa kъ meлчiĭ нȣ beaŭ aпъ niчĭ o datъ шi în лokȣлŭ бъȣtȣpeĭ, kopпȣлŭ лopŭ înгhite aпъ de плoaie, пe kape o tpanspipъ înaпoĭ dȣпe чe плoaea a tpekȣtŭ. Eatъ kaȣsa de чe meлчiĭ în цeнepe sîntŭ aшa de пpesimцitopĭ пentpȣ sosipea плoiĭ шi kъ kiapŭ ла ȣniĭ koлoapea kopпȣлȣĭ лopŭ se skimбъ dȣпe gpadȣлŭ ȣskъчiȣneĭ saŭ ȣmezeлeĭ чe domneшte în aepŭ. Afapъ de mȣлцĭ meлчĭ, шi бpoaшteлe kapĭ se цinŭ în aпъ (Rana) aчeлea kape se цinŭ пe apбopĭ (Hyla) шi бpoaska piioasъ (Bufo) kape toate нȣ beaŭ aпъ шi se satȣpъ îngiцîndŭ aпъ de плoae, asemenea eap sîntŭ бapometpe бȣне. Kîndŭ aшteaптъ плoaea atȣнчĭ лe гъsimŭ, пe kîndŭ dakъ нȣ este sъ biъ плoae, sîntŭ askȣнse. Dap шi gpeepiĭ шi лъkȣsteлe apatъ плoae, kъчĭ kîte-ba ope înaintea плoiĭ лe гъsimŭ askȣse sȣб fpȣнze saŭ în tpȣнkiȣpiлe goaлe aлe apбopiлopŭ. Aпoĭ шi mȣлte din fpȣнzeлe apбopiлopŭ sîntŭ бapometpe бȣне; kъчĭ kîndŭ este sъ biъ плoae skȣptъ шi debiлъ, atȣнчĭ se îndoeskŭ пȣцinŭ întp'ȣнŭ modŭ astfeлŭ ka aпeлe плoiĭ sъ se пoatъ adȣнa akoлo, din kontpъ kîndŭ este sъ biъ o плoae лȣнгъ, atȣнчĭ se îndoeskŭ astŭ-feлŭ în kîtŭ aпeлe плoiĭ kъzîndŭ akoлo, se skȣpгъ жosŭ, kъчĭ adȣнъtȣpa mȣлtopŭ aпe de плoĭ apŭ fi бъtъmъtoape. Чe пpesimцipe admipaбiлъ!

Tiпografia Naцionaлъ a лȣĭ Iosifŭ Pomanoбŭ шi Komп.